

Kirja-arviot

Joulupallosta tuli joulupääränä

Neulonnan hiljainen tieto

Rauhala, Anna. 2019. *Neulonnan taito*. Helsinki: Kansatieteellinen arkisto 59, Suomen Muinaismuistoyhdistys. 251 sivua. Helsingin yliopiston Helda: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6655-15-4>.

Heli Syrjälä

Tartuin innolla tähän teokseen, koska minua kiinnostavat erilaiset käsityötaidot niin kulttuurihistorialliselta kuin itse kokeilemisen kannalta. Olen monta kertaa päättänyt opetella neulomaan, mutta aina opettelu on jäänyt kesken ja tekeleet olen purkanut. Samoin kävi joulupalloyritykseni osalta: se näytti enemmän päärynältä. Käsityökiinnostuksen lisäksi teos oli myös nostalgiamatka menneeseen. Mieleeni nousivat muistot koulun käsityötunneilta, neulontatekeleistä, kesken jääneistä käsitöistä, mutta myös onnistumisista käsitöitä tehdessä. Samalla muistoissa olivat mukana ne monet ihmiset, joiden kanssa olen tehnyt käsitöitä sekä keskustellut niistä.

Neulontataidon tutkimus

Anna Rauhala tutkii etnologian alaan liittyvässä teoksessaan neulontaa taitona, tuotteina sekä niihin liittyvänä hiljaisena tietona 1800-luvulta nykyaikaan. Hiljainen tieto löytyy tuntemalla ja tekemällä käytännössä, aistinvaraisesti. Hiljaista tietoa voi olla vaikea sanallistaa, mutta tutkimuksessaan Rauhala elää aihettaan tulkiten ja kokeillen. Lähteinä käytettyjen Museoviraston varhempien kyselyiden lisäksi hän toteutti kyselyn nykyneulojille neulontaan liittyvistä merkityksistä. Lisäksi hän neuloi itse Kansallismuseon kokoelmissa olevien lapasten malleja muun muassa huonossa valaistuksessa päästäkseen alkuperäiseen tunnelmaan. Rauhala käyttää folkloristi Henry Glassien ajatusta perinteen hengittämisestä kuvaessaan perinteen siirtymistä sukupolvelta toiselle (s. 22).

Rauhala kutsuu tutkimustapaansa taidon etnografiaksi, joka sisältää sekä sanallistettua että hiljaista tietoa ja niiden vuorovaikutusta tutkimusaineistoissa. Sanoiksi puettua tietoa löytyy kyselyaineistoista, ja esineet kertovat omaa tietoaan esimerkiksi materiaalein ja teknisellä

toteutuksellaan, Rauhalan sanoin esineet ovat hiljaisia todistajia (s. 134). Rauhala tulkitsee aineistoja tietopohjan ja omien näkemystensä kanssa keskustellen. Hän on selvästi perehtynyt aiheeseen, ja kokeilunhalu sekä harrastuneisuus näkyvät innostuksena tutkimuksessa.

Rauhala tuo tutkimuksessaan mielestäni hienosti esiin eron museoon tallentuneiden esineiden ja arjen neuletöiden välillä. Museoon tallentuivat vain ne parhaimmat ja tekniseltä toteutukseltaan vaativimmat esineet, kun taas arkikäyttöön kelpasivat myös nopeammin valmistetut, helpot lapasmallit. Aiemmin, kun lapasia ja sukkia valmistettiin kotitarpeiksi ja käytössä oli rajallisesti lankoja, käytettiin kaikki mitä oli saatavilla. Ehkä tästä tavasta nousee kuulemani sananlasku, että henkilöä ei saa noidutuksi, kun hän käyttää eriparisia sukkia. Tällä on saatettu perustella jämälankojen käyttöä ja sitä, että parit eivät aina olleet täydellisesti samanlaisia.

Arkinen taito näkyväksi

Rauhalan teos on kiinnostava, koska monien hallitsemaa taitoa pidetään usein niin itsestään selvyytensä, että sitä ei nähdä tarpeelliseksi tutkia tai sanallistaa. Tämän vuoksi taidon tarkastelu eri näkökulmista on kuitenkin tärkeää. Monet aiempina vuosisatoina arkiset käsityötaitot ovat kadonneet historian hämäriin eikä taitajia enää ole. Käsitöiden uusi tuleminen viime vuosikymmeninä on onneksi nostanut esiin näitä perinteisiä taitoja.

Teoksen antama yksi hieno tieto oli se, miten neulontataito on muuttunut muutamassa vuosikymmenessä: 1800-luvun lopulla ja vielä 1900-luvun alussa neulonta tehtiin oikealta kädeltä heittämällä lanka.¹ Kansakoululaitoksen vakiinnuttua tekniikka muuttui ja oppilaat saatettiin pakolla opettaa neulomaan nykytekniikalla vasemmalta kädeltä. Rauhala nostaa kiinnostavasti esiin tekniikan muuttumisen vaikutukset ihmisiin ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Vanhalla tavalla neuloneet saattoivat piilotella taitoaan ja hävetä, koska eivät osanneet neuloa uudella tavalla ja kokivat itsensä vanhanaikaisiksi ja kouluttamattomiksi. Mielenkiintoiseksi koin myös sen tiedon, että jotkut käyttävät neuloessaan sekä vanhaa että uutta neulontatapaa, koska se helpottaa erivärisillä langoilla tehtävien kirjoneuleiden neulontaa. Tavallaan neulontatapojen murros jätti molemmat neulontatavat elämään omanlaisenaan erikoistekniikkana.

Nautin teoksen historiaosioista suunnattomasti. Oma taustani kulttuurihistorian parissa varmasti vaikutti tähän, mutta Rauhalan tyyli kirjoittaa oli myös mukaansatempaava. Pidin siitä, että mukaan oli otettu myös arkeologisilta kaivauksilta löytyneiden aineistojen tuomaa tietoa. Rauhala kertoo muun muassa Turun Mätäjärven korttelissa tehdyistä kaivauslöydöistä, joiden mukaan neulontataito on ollut käytössä jo keskiajalla (s. 51). Yleisesti kirjan teksti oli mielestäni kirjoitettu sujuvasti ja sitä oli mukava lukea.

Neuletyöt perinteentutkimuksen kentällä

Kirja antaa mielestäni hyvän kuvauksen yleisestä ja monen osaamasta neulontataidosta ja sen historiasta, muuttumisesta ja merkityksistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Esiin nousevat muun muassa siirtyminen omavaraistaloudesta teollisiin tuotteisiin ja neulonnan

1 Oikealta kädeltä neulomisesta ks. esim. *How to knit – for absolute beginners!*, <<https://youtu.be/Ziq0MoUZqVY>> haettu 29.1.2022.

muutos arjen tarvetyöstä harrastukseksi sekä mielenvirkistäjäksi. Rauhala kuvaa myös sitä, miten neulontataidolla on ollut merkitystä yhteiskunnallisissa kriiseissä, kuten sota-aikana. Kotirintamalla neulottiin urakalla sotilaille muun muassa sukkia, lapasia sekä kypärämussyjä.

Rauhalan tutkimus auttaa näkemään, miten taitoa ja siihen liittyvää hiljaista tietoa voidaan tutkia ja havainnoida erilaisten aineistojen avulla. Mielenkiintoista teoksessa oli erilaisten aineistojen vuoropuhelu: esineiden esiintuoma taito, tekniikka ja hiljainen kommunikointi, sekä niin vanhempien kuin uudempienkin kyselyaineistojen tuomat sanalliset tarinat.

Rauhala kertoo anonymisoineensa käyttämänsä kyselyaineistot, mutta mielestäni se ei teoksessa toteudu. Anonymisoitaessa tietoja alkuperäistä vastaajaa ei voi enää tietojen yhdistämällä tunnistaa. Anonymisoitu tieto on muutettu peruuttamattomasti tunnistamattomaksi ja sitä ei voi enää muuttaa tunnistettavaksi (ks. esim. Tietosuojavaltuutetun toimisto: *Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot*; TENK: *Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje*). Teoksen viittauksissa mainitaan henkilön sukupuoli, asuinpaikkakunta ja syntymäaika sekä kyselyn ja vastaajan numero. Näiden tietojen avulla henkilö voi olla tunnistettavissa esimerkiksi, jos vastaaja on pieneltä paikkakunnalta. Museoviraston kyselyaineistojen käyttö on luvanvaraista, mutta se on mahdollista, joten henkilötiedot ovat löydettävissä viittausten perusteella. Osa kyselyaineistojen vastaajista on kuitenkin jo edesmenneitä, joten heitä eivät tietosuojalain pykälät koske ja henkilötiedot ovat lain kannalta julkaistavissa. Anonymisointi ja pseudonymisointi eivät ole helppoja asioita, ja olen niitä itsekkin monia kertoja harjoitellut, pohtinut ja opetellut. Nykyisen tietosuojalainsäädännön takia asiaan kannattaa kuitenkin aina kiinnittää erityistä huomiota.

Villan lämpöä arjessa

Aluksi kiinnostukseni teokseen kumpusi kehräämisharrastuksestani ja omasta taidottomuudestani neulonnan suhteen. Tämän vuoksi olisin kaivannut teokseen runsaammin kuvia erilaisista lapasista. Sivujen vilistäessä silmiäni ohi kiinnostukseni neulomiseen ja sen historiaan kuitenkin kasvoi. Neulontaan tarvitaan lankaa ja lankaa saadaan kehräämällä. Vaikka kirjassa ei ole neulontaohjeita, neulontatekniikoista ja -taidoista kertominen innosti minut kokeilemaan niitä. Näiden taitojen osaaminen tuntuu siltä, että voin edes hieman astua esivanhempieni jalkineisiin ja kokeilla heidän arkeaan.

Rauhalan teos liittyy vahvasti käsityöharrastuksiini, mutta se antoi ajattelemisen aihetta myös arkistotyöhöni liittyen. Esimerkiksi esineisiin tai muuhun arkistoaineistoon liittyvät laadukkaat metatiedot ovat tärkeitä tutkimukselle, ja niiden kokoamiseen ja kirjaamiseen kannattaa ottaa aikaa. Rauhala kirjoittaa, että monista museoesineistä puuttuvat tiedot esimerkiksi valmistusajankohdasta, mikä vaikeuttaa esineiden ajoittamista (s. 38). Aineistojen kuvailu on vaativa tehtävä sekä museo- että arkistotalalla. On mainiota, että kuvailun epäkohtia nostetaan tutkimuksessa esiin, jotta niihin voidaan tarttua ja toimintaa pyrkiä parantamaan.

Teoksessa oli runsaasti suoria lainauksia kyselyvastauksista, jotka toivat lukemiseen hyvän mausteen. Rauhala toki tulkitsee lainauksia ja tuo esiin rivien väleihin piilotettuja ajatuksia, mutta alkuperäisten kertomusten lukeminen auttoi näkemään asioita neulonnan tekijöiden näkökulmasta. Kyselyvastauksista nousi esiin muun muassa varhaisempien vuosikymmenten näkemyksiä miesten neulomisesta. Monet miehet neuloivat joko olosuhteiden pakosta

tai koska he vain pitivät siitä. Neulomistaidon vuoksi miehiä saatettiin kuitenkin pitää naismaisina tai jopa pilkata.

Neuleiden matkaan

Teoksen lukemisen jälkeen uskaltauduin vielä kerran kokeilemaan villasukkan neulomista. Yllätyksekseni se onnistui teknisesti kantapäätä myöten. Kirja antoi innostuksen neulomiseen, mutta Rauhalan teksti kertoo myös siitä, miten tutkimukseen on hyvä heittäytyä koko sielullaan: kokeilla, katsoa, kuunnella ja sanallistaa. Hän on kuvallistanut taidon etnografian selkeäksi kaavioksi, jonka avulla tiedon rakentumista voi tarkastella. Kirja nostaa hyvin esiin sen, kuinka tärkeää on tutkia perinteitä ja sanallistaa hiljaista, itsestään selvänä pidettyä tietoa, jotta perinne säilyy ja jatkuu elävänä. Teoksen paras oivallus oli mielestäni se, että pienet virheet neuletyössä eivät haittaa, eikä työn aina tarvitse olla täydellinen. Neuleet ovat käytösesineitä ja silmukkavirhe lapasessa tai sukassa ei estä sen käyttöä. Jotkut tietoteokset saattavat auttaa laihdutuskuurissa, tämä teos innosti kokeilemaan neulomista. Ehkä jopa neuloosiksi muodostuen, vaikka joulupallojen valmistus saa vielä odottaa taitojeni karttumista.

Viitteet

Tietosuojavaltutuen toimisto: *Pseudonymisoidut ja anonymisoidut tiedot*, <https://tietosuoja.fi/pseudonymisointi-anonymisointi>, haettu 16.1.2022.

TENK: *Ihmistieteiden eettisen ennakoarvioinnin ohje 2019* (päivitetty 16.11.2021), <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje>, haettu 13.3.2022.

Filosofian maisteri Heli Syrjälä työskentelee projektitutkijana Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkistossa Turun yliopistossa.